

Sz. Tóth Gyula

Az „örök megújítások” hivatott prókátora

(*Tanári notesz – részlet*)

Machiavelli köpönyege alatt. Az Erzsébetvárosi Közösségi Házban, a Művészbáratok Egyesülete rendezésében Madarász Imre tart előadást Machiavelliről, akinek, és ez az apropó, ötszáz éve jelent meg *A Fejedelem* című műve. Imre folytatja a humanista hadjáratot, inkább hadjáratát a humanizmusért. Tavaly Rousseau-t védte, és emelte értékeit, Casanova hálásan integethet fentről (ha oda került), érdemei méltó hangzásban kerültek elő egy rádiós műsorban, korábban az olasz „halhatatlanok” (Alfieri, Beccaria) támadtak fel „fényes” tanulmányokban, írtam is róluk, a noteszkönyvekben, folyóiratokban. És persze Dante, az örök vonzás, tisztelgő csodálat, értő megfejtéssel közvetítve. Most a könyvről beszél vagy a szerzőről? Imre megint hatalmas tablót állít föl: adatok, dátumok, szerzők, címek, korok, eszmék, stílusok. És ezek mind életre kelnek. Dramaturgiája van az előadásnak, az ismeretek hatalmas szerkezetet alkotnak, a gondolatok által mozgatva. Mozgósítva: eszmetörténet látatva, kultúrtörténet pereg előttünk. Szóbeli film, filmszerű szavak. Idézetek latinul, olaszul, a helyén, kelő mennyiségben, annál élénkítőbben, lírai megállók, illő érzelmi hangsúllyal. Ki is a szerző, milyen is műve? Cinikus, satirikus, realista, éles megfigyelő, előrelátó, aljas? Netán okos? És művelt? Machiavelli mindenesetre nagy „leíró”. Leírt kort, magatartásokat, jellemeket, vezetői „kompetenciákat” – a politika, a hatalom és a diktatúra viszonya érdekelte. Az erős központosításban hitt. A politika vonzásában írt, élt, de nem volt sikeres politikus, a politika a vesztét okozta. Keményen bűnhődött tanácsaiért, számkivetettségében a könyv menti meg. A gondolkodás.

Madarász Imre árnyaltan, a maga összetettségében tárta elő a szerzőt, az alkotót és gondolatrendszerét. Sokféle szempontot vonultatott fel, színes, sokoldalú képet kaptunk. Döntsön a ma embere. Az irodalomtörténész tálcán kínálja a választékot, a választás lehetőségét. És persze az aktualitást. A magamfajta tanárembernek kínálkozik egy kézikönyv: az előadás már oly szintetikus, hogy „könnyedén” összeállítható egy „transzformált” segédanyag. Tanárnak, tanulónak. A mindennapokra kérdések-válaszok: a mai kor globalizmusában, a széttartásban (a meghirdetett egységesülő folyamatok ellenére) jól jönne egy kis „központosítás”, mint a rend záloga. De Machiavelli a szétszaggatott neoliberalizmusban, a szaggatók által mondva: politikailag nem lenne „korrekt”. A mai politikai korrektek összetévesztik a szerzőt a művel, részint azt hiszik, hogy ő fejedelem volt. Tudom, iskolai gyakorlatomból van ehhez tapasztalatom. Csak a mondást ismerik: „A cél szentesíti az eszközt.” Az érettségi tétel felmondásához kevés, az átbukdácsoláshoz elég. Aztán jöhet a nagybetűs Élet. Nem olvastuk, nem tudjuk,

de tesszük. Fussunk végig a 20. század véres történelmén, fasizmus, kommunizmus, pedig Machiavelli már fél évezrede halott. Nézzük meg a mai politikai kampányokat, a „kampánygurukat”, Machiavelli nem kap jogdíjat, pedig őt plagizálják. Sőt, ha még csak azt tennék. Kaposi Márton professzor hozzászólásában, kutatásai alapján, megemlíti, hogy a világ nagy üzletláncainak menedzsmentje, a gazdasági szféra agytrösztjei alapfokon tanítják a „machiavellis” leckéket. És teszik könyörtelenül kötelezővé – munkatársak, kliensek számára. Tapasztaljuk is. Mindez mára „nemzetközivé lett”. Ez a demokrácia csúcsa! Megvalósult hát Machiavelli „humanista álma”. Ha látná, lehet, visszatérne vidéki magányába, és ünnepélyesen a könyvtárszobába vonulna. Tüntetőleg. És elhatárolódva. Neki így lenne „korrekt”.

Madarász Imre a humanizmus nagyvezére, tábornoka, a reneszánsz nagylovagja. Ebben a posztmodern eszmezavarodottságban nem amolyan Don Quijote ő? Nem magányos, sokfelé hívják, „foglalkoztatott”, tudására, úgy látszik, szükség van. Csatatér meg bőven akad. És nincs egyedül: tiszta, csillogó hadjáratában vele vannak a gondolat korabeli hősei. Akik megmenthetik a maiakat a jövőnek. Imrének erős vára a könyvbe vetett hit.

2013. január 17.

A „fejedelem” utcájában. Machiavelli nem hagy nyugodni. Kevesen olvassák, és azon kevesek is alig, de nyomják. Ami belefér. „A szellem demokratikus és arisztokratikus: mindenki beléphet a birodalmába, aki képes rá, de nem mindenki képes rá. Aki nem képes rá, az nem tudja megítélni azt sem, mi a különbség vélemény, tudás és bölcsesség között. A legszélesebb tömegeknek tudás helyett véleményük van. A vélemény a megismerés legalacsonyabb szintje.” Ezt már Végh Attilától olvasom, most jól jön. (Magyar Hírlap, 2013. január 19. 16. o.) Így folytatja: „Aki megsérti a rendet, annak bűnhődnie kell. Apollón volt az olümposzi rendőr, aki lenyilazta a rend ellen vétőket. Nem ő volt az egyetlen. Az Erinnüszök is holtáig üldözték a bűnöst. Oidipuszt is ők várják Kolónoszbán, ahol meglelheti nyughelyét. Mert az Erinnüszök a bűnbánó léleknek megbocsátanak, ettől fogva Eumeniszeknek hívják őket, azaz jóakarátúaknak. Kérdés, hogy mi volna a mai emberiség bűnbocsánata. Ez nem fog kiderülni, mert a demokráciában nem a bölcsesség uralkodik, csak a gondosan kialakított, terelt és egymásnak uszított vélemények kavarnak. Szellemi szmog. Nem látni tőle az igazi vágyakat”.

Olvassuk József Attilát, *Eszmélet*, franciául *Éveil*, például. Aktuális ez is, az is, most éppen „ezen” dolgozom. Az irodalom kéznél van. S igaza van irodalomtörténész–tanár barátainknak: a könyv megment. Madarász Imre előadásának egyik szép pillanata volt, amikor a nyomorúságos vidékre száműzött Machiavelli életének epizódjáról mesélt. Szó szerint. Machiavelli, hazatérve a bűzös kocsmából, amikor magára marad, felölti legszebb ruháját, és a könyvei közé vonul. Ünnepélyesen, felemelkedve. Minden. Fejedelmi.

2013. január 19.